

Дыктант як від практыкавання: навучальны выбарачны дыктант

Выбарачны дыктант – гэта такі від навучальнага дыктанта, пры якім адбываецца выбар і запіс моўных адзінак на пэўнае правіла. Пры выбарачна-размеркавальным дыктанце выбар і запіс слоў (спалучэнняў слоў, сказаў) з патрэбнай арфаграмай (пунктаграмай) суправаджаецца іх наступнай групоўкай. Як выбарачны дыктант, так і выбарачна-размеркавальны можа быць і слыхавым, і зрокавым. Слыхавыя выбарачны і выбарачна-размеркавальны дыктанты разлічаны на развіццё маторна-слыхавых уменняў і навыкаў навучэнцаў, а зрокавыя – маторна-зрокавых. Прапанаваныя для навучання тэкставыя і слоўнікавыя дыктанты зрокавыя, паколькі яны складаныя для слыхавога ўспрыняцця і тым больш для выбару пэўных адзінак на слых і іх наступнага размеркавання. Важным элементам поспеху выкарыстання любога тыпу дыктанта з’яўляецца падбор выразнага, змястоўнага дыдактычнага матэрыялу. Такія навучальныя дыктанты звычайна праводзяцца на вывучанае правіла ці правілы, якія паўтараюцца. Паколькі часта паўтараецца не адзін раздзел, то выбарачныя дыктанты могуць мець характар аглядавых.

1. Прачытайце тэкст, называючы прапушчаныя арфаграмы і пунктаграмы. Патлумачце. Выпішыце з тэксту 5 слоў з арфаграмамі, абумоўленымі фанетычным прынцыпам правапісу.

Яны ішлі доўга. Прайшлі паўз паляну дзе было складзена бярге(н, нне) і дровы. Матка [мядзведзіца] перавярнула некалькі калод знайшла пад імі багата чарвякоў розных і забыўшыся на Мішкава н...паслушэнства частавала яго і ласавала. У пале(ч, н)іцы дроў выпарала нев...лічкае гн...здзечка. У ім было з паўдз...сятка маленькіх сін...ватых ячак. Яны былі на...звычайна смачныя і Мішка аж задзіраў пысу (ў, у)/гору завярнуўшы ў трубочку язык высмоктаў і і, забыўшыся, глытаў і шкарлупкі.

Пасля пайшлі праз балота старанна абышлі месца дзе чуваць былі конскія балабоны з балабонамі чуваць былі і лю...скія галасы. І хоць Мішка ні разу чалавека н... бачыў але па тым як (ў, у)хілялася старая маці ад сустрэч з чалавекам а...чуваў што гэта няйначай самы хітры вораг, а ма...чыма што нават горшы, чымся жаба альбо чмель ці скажам вожык. З гэтымі ўсімі паспеў пазнаёміцца Мішка і знаёмства не дало яму асаблівай прыемнасці.

Міхась Лынькоў. “Пра смелага ваяку Мішку і яго слаўных таварышаў”.

* Патлумачце значэнне слова *балабоны*.

2. Прачытайце тэкст, называючы прапушчаныя літары і знакі прыпынку. Патлумачце. Выпішыце з тэксту 5 слоў з арфаграмамі,

абумоўленымі фанетычным прынцыпам напісання, і 5 слоў з арфаграмамі, абумоўленымі марфалагічным прынцыпам.

Так, кожная птушка заўзята клопоціцца а пры пагрозе і а...чайна абараняе гняздо сваё. А што ж мы, людзі? Безумоўна большасць з нас рупна ставіцца да сваёй кватэры хаты па...вор'я. На жаль н...мала і такіх якія лічаць: усё тое што знаходзіцца за (у, ў)ласнымі дзвярыма або плотам з'яўляецца чужым і па...трымліваць або наводзіць там парадак н... іхняя справа. Але ж (у, ў)ва ўсіх нас жыхароў планеты ёсць агульны вялізны дом які неабходна бера...чы і бараніць разумна, св...дома, у лепшых традыцыях сусветнай практыкі і векавой культуры. Гэта – прырода, тое, асяро(дз, ддзе) (у, ў) якім мы жывём сё(н, нн)я і якое пакінем нашча...кам.

Прырода н.../ведае дзяржаўных межаў. Паветра вада звер або птушка ігнаруюць кантрольна/прапускныя пункты мытні шлагба...мы. І хаця ў кожнага рэгіёна краіны існуюць свае спецыфічныя экалагічныя праблемы, пасп...хова вырашыць іх ма...чыма толькі сумеснымі намага(н, нн)ямі сусветнай грама...скасці выпрацоўкай агульных мер патрабава(н, нн)яў і адносін да аховы прыроды.

Мікола Аўсёвіч. “Любіць гняздо сваё”.

* Вызначце тып маўлення і стыль тэксту. Вывад абгрунтуйце.

3. Прачытайце тэкст, называючы прапушчаныя літары і знакі прыпынку. Патлумачце. Выпішыце з тэксту 5 слоў з арфаграмамі, заснаванымі на фанетычным прынцыпе напісання.

Калі блукаючы па залах музея раптоўна апыне...ся ля партрэта прыгожай жанчыны амаль заўсёды ў...нікае неадольнае жаданне даведацца пра яе лёс. Прыгажос...ць чалавечая, жаночая, ды яшчэ праведзеная майстрам праз гоьзму мастацтва, прыцягвае як магніт. Так на працягу н... аднаго стагоддзя мастацтвазнаўцы і гісторыкі вышуквалі све...чанні пра славетную леанардаўскую Мону Лізу і рафаэлеўскую Фарнарыну. Так калісьці з-за незвычайнай прывабнай выявы егіпецкай царыцы Нефер...іці ўвесь свет раптам зацікавіўся яе асабістым жыццём.

Са слаўтай беларускай прыгажуняй XVI стагоддзя Барбарай Радзівіл адбылося інакш. Спачатку мы даведаліся пра яе поўны драматызм... лёс вярнулі ў скарбонку народнай памяці ўжо амаль забытае яе імя і толькі пасля пачалі знаёміцца з яе партрэтамі параўноўваючы складз...ны ўжо ў нашай душы вобраз “першай красуні Вялікага кня...тва Літоўскага і Каралеўства Польскага” з тымі што данеслі да нас мастакі якім пашчасціла на ўласныя вочы пабачыць Барбару.

Ірына Масляніцына. “Першая прыгажуня Рэчы Паспалітай”.

* Вызначце, да якога тыпу маўлення належыць тэкст.

4. Прачытайце тэкст, называючы прапушчаныя літары і знакі прыпынку. Патлумачце. Выпішыце з тэксту 5 слоў з арфаграмамі, абумоўленымі марфалагічным прынцыпам напісання.

Дзівосна прыгожай на (Н, н)арачанскім узбярэ(ж, жж)ы была кожная пара сутак, але мабыць асаблівая прыродная лагода ўсталёўвалася апоўдні калі ўсё таіла ў сабе рэдкую ўнутраную гармонію і святло што своеасабліва ўтаймоўвалі, здавалася, усе супярэчлівыя думкі і пачуцці.

Мерна зыбаецца ў цёмна/сінім прадонні возера. Коцяцца набягаючы адна на адну то наступаючы на бераг то адступаючы ад яго не/высокія хвалі. Час ад часу цверазіць адчуванні мяккі подых вогкага ветру. Стрыманы водар не такой ужо і цёплай азёрнай вады пераплятаецца з церпкім сасновым пахам. На добрыя метраў сто, а то і болей ад берага – тут зусім не/глыбока. І таму каб а...чуць усім целама гаючую сілу і вабнасць цудадзеяных нарачанскіх хваль трэба ісці і ісці. Пакуль ідзеш – звыкаешся з прахалодай і золкасцю і пасля на/поўніцу а...чуваеш усю радасць аднавання з жыццядайнай азёрнай стыхіяй.

Абавязкова трапляеш і на дз...ве бруітня крынічкі вуркатанне якіх чуецца здалёк. У гэтым баку прыбярэ(ж, жж)а пабіта хмызоўем і яны прытаіліся ў засені разлапістага арэшніку і ажыны за некалькі дз...сяткаў крокаў ад станцыі пракат... лодак і катамаранаў. Тонкая нітка ручайка ад іх спадае непасрэдна ў возера дзелячы акрайчык прыбалочанай мясцінкі на дз...ве палавіны – усходнюю і заходнюю.

Мікола Мікуліч. “Шумяць нарачанскія сосны...”

* Патлумачце значэнне слова *вогкі*.

5. Прачытайце тэкст, называючы прапушчаныя літары і знакі прыпынку. Патлумачце. Выпішыце з тэксту сказы з аднароднымі членамі сказа.

Старая зіма што/дня па-ранейшаму нагад(ыва, ва)ла пра сябе лютаўскім пранізлівым холадам, а з/рэдку і сыпкім вечарамі рыпучым пад нагамі снегам.

Адзінай, бадай, магутнай вясновай прыкметай зрабілася неба. Яно раптам узнялося над горадам незвычайна высока. Гэтакім высокім небасхіл можна ўбачыць над галавою толькі ў сакавіку. І, мабыць ад той чыстай прасторы яшчэ марознае паветра раздалося. І, нарэшце, адразу запахла вясною. Паплыло з дахаў старых дамоў. Старадаўнім адвечным срэбрам навіпера...кі мя(к, кк)а застукалі ўсім прыемныя д...ўгачаканыя і вясёлыя малаточкі капяжу.

“Вяс-на прый-шла! Вяс-на прый-шла!” – дружнымі тонкімі галасочкамі хорам спявалі ў промнях сонца залацістыя, крыштальныя кропелькі. Іх урачыстую святочна/дзівосную песню з асалодай слухалі першыя чорна-бліскучыя шпакі з заміраннем сэрца зачаравана слухалі закаханыя. Вясна

непаўторнай сімфоніяй запаланіла ўсе ціхія вулкі (у, ў)се-(ў, у)се ўтульныя закуткі аднапав...рховага драўлянага Мінска. А на шырокіх людных сучасных праспектах на хуткасных магістралях вялізнага сталічнага горада гасцяваў толькі лагодны в...сновы настрой. Што зробіш, тут назойлівай какафоніяй панавалі зусім іншыя гукі народжаныя іншымі пес...нямі іншымі рытмамі...

Мар'ян Віж. “Гарадскія кветкі”.

* Патлумачце значэнне слова *какафонія*. Падбярыце сінонімы да слова *магістраль*.

6. Прачытайце тэкст, называючы прапушчаныя літары і знакі прыпынку. Выпішыце сказы з адасобленымі членамі, патлумачце пастаноўку знакаў прыпынку.

Павісла сонца над крутой гарой.

Яно ўсё ніжэй і ніжэй апускаецца над зямлёй вось уселася ўжо на сук вілаватага дуба – на гары, па/над кручай. Здаецца ўцінаецца сук пад сонцам і вось-вось скоціцца яно бразнецца на зямлю расколецца на бліскучыя аскялёпкі.

Але сонца цэлае толькі робіцца ўсё большым і большым абліваючы чырванню верхавіны дубоў ветракоўга махі і статак курганаў. Чырва(нн, н)ю гарыць неба і ў гэтай чырвані губляе сонца сваю залатую празрыстасць – можаш смела глядзець у векавечнае сонцава вока гатовае замружыць свае каснікі/вейкі на адпачын на воч, на сонечны сон. І здаецца пераплятаюцца празрыстыя прамяні з нябеснымі струменямі цішыні з крышталёвым спакоем вечара з ледзь чутнымі чыхамі вячэрняга ветрык... . Ён нясе з паплавоў пах росных красак пах травы медуніцы пах со(нн, н)ага чабору з/па/над кручы. Сіратой праляціць пчала, дзынкнуў і спалохана змоўк выцяўшыся аб сцябліну чмель спяшаючыся на радзімую купіну. Дзесьці ля балот забл...яў баранчык яму адгукнулася над Дняпром кнігаўка і адразу пачалі цямнець і прыб...рэжныя кусты і вілаватыя дубы над крутой гарой і ў кудзеркі туману пачалі спавівацца вядзяныя струмені. Дняпро дыхнуў халадком, вільга(цц, ц)ю ды пахам прыбярэжнае цвілі, гнілога багавіння і рыбае мелюзгі павыкіданных за дзень рыбалкамі.

Міхась Лынькоў. “На чырвоных лядах”.

* Раствлумачце значэнне слоў *вілаваты*, *каснікі*, *замружыць*. Вызначце, да якога тыпу маўлення належыць тэкст.

7. Прачытайце тэкст, называючы прапушчаныя літары і знакі прыпынку. Выпішыце сказы з аднароднымі азначэннямі. Раствлумачце пастаноўку знакаў прыпынку.

Восень была ў розныя гады самая не/звычайная сонечная і сухая марасяная не/проста дажджлівая але мокрая стылая з прасветам і радасным першым і другім “бабчыным летам”. Былі абмалот збажыны ў калгасным гумне сушка і трапа(нн, н)е лёну, попрадкі калі моладзь, як і іхнія прадзеды, па вечарах гуртавалася ў чыёйсьці не столькі прасторнай, колькі гасці(нн, н)ай хаце, дзе былі прыветлівыя гаспадары і незамужнія дзяўчаты. Ды наступалі і наступалі шэрыя, шэра/цёмныя, усё больш азмрачнелыя, што/дзень карацейшыя дні, што пасля шчасліва абноўліваліся: пасля запускаў і посту пачыналася часіна шчаслівых вясе(лл, л)яў.

Восень маючы моц ад в...сны і лета не хутка здавалася: зляцелі многія птушкі, жоўта/чырвонае лісце апала паступова пачарнела абвадзянела, падгніло на зямлі аціхла поле аглушэў лес пачарнела вада ў блізкай рэ...цы, Нёмане, усё больш сілы набірае непагадзь, і вось першыя ўжо камякі бухмастага снег... .

Генрых Далідовіч. “Сярод поля, сярод лесу”.

* Патлумачце значэнне слоў *попрадкі*, *бухмасты*.

8. Прачытайце тэкст, называючы прапушчаныя літары і знакі прыпынку. Выпішыце складаныя сказы. Раствлумачце пастаноўку знакаў прыпынку. Пабудуйце схемы.

Вясна прыйшла неяк раптоўна. З/вечара снег мацаваў даволі востры марозік і нельга было падумаць што ўсё рушыцца раніцаю. Сонца ахутанае шэраю смугою н...смела і ленавата ўставала з/за лесу і здавалася што яму н(е, я)/хочацца прачынацца. А калі ўзнялося ў/гору сажні на тры над лесам усё змянілася. Шэрань знікла як бы яе і не было а сонца расплюшчыла шырока вочы ды глянула на палі вакол і ўсё скрозь закіпела: снег адруз, з узгоркаў памчалі ручайны. На рэ...цы ледзяныя брыжы пачалі адставаць ад берагоў. З/поўдня паказаліся чорныя плямы на схілах узгоркаў. Над імі ледз... прыкметна падымалася белая пара. Можна было падумаць што зямля варушыцца і моцна ўздыхае пасля доўгага зімовага сну. Высозны кран на будаўні...тве маркотна падымаў сваю доўгую стралу паглядаючы далёка за лес адкуль плылі цёлыя в...сnavыя вятры. Яму ўжо не было чаго рабіць а ён не прывык прастойваць без работы.

Пятрусь Броўка. “Калі зліваюцца рэкі”.

* Патлумачце значэнне слова *брыжы*.

9. Прачытайце тэкст, называючы прапушчаныя літары і знакі прыпынку. Выпішыце сказы, у якіх (згодна з правіламі беларускай пунктуацыі) неабходна паставіць двукроп’е. Раствлумачце.

Беларускі народны касцюм набыў завяршанасць у XIV – XVI стаго(ддз, дз)ях, калі склаліся яго асноўныя рысы строгасць адзінства кампазіцыі

перавага белага колеру спалучэнне яго з чырвоным у арнаменце. Пазней ён удасканалваўся набываў рэгіянальныя адметнасць і выразнасць і паступова праз вопыт многіх пакаленняў зрабіўся традыцыйным класічным узорам народнага мастацтва, цесна звязаным з іншымі праявамі жыцця з інтэр...ерам сялянскай хаты м...лодыкай музыкі пластыкай танца беларускімі кра...відамі.

Тканіны для народнага адзення вырабляліся з воўны і лён... і ўпрыгож(ыва, ва)ліся набіўным узорам або ткаліся з нітак рознага колеру. Наогул, лён – адзін з асноўных матэрыялаў на Беларусі грубы, неадбел(ен, ян)ы, аздоблены арнаamenta для летняй спадніцы; тонкі, кужэльны на кушулю, намітку ці фартух.

Усе часткі строю пашытыя з ільн... аб'ядноўваліся чырвоным ці чырвона/чорным арнаamenta (у старажытнасці чырвоны колер сімвалізаваў жыццё, абараняў уладара ад розных няшчасцяў, хвароб і злых духаў), тканым ці вышытым. У хатніх умовах на кроснах ткалі так/сама воўну. З ільн... пасля пэўнай апрацоўкі атрымліваліся ў асноўным усё ніжняе і летняе верхняе адзенне, з воўны – верхняе. У XVII стагоддзі купіць крамныя тканіны с...ляніну было амаль што не/магчыма таму святочная вопратка адрознівалася ад будзённай толькі аздабленнем і колькасцю ўпрыгожванняў.

Таццяча Церашковіч. “Лялька беларуская”.

* Патлумачце значэнне слоў *строю, крамны, кужэльны*.

10. Прачытайце тэкст, называючы прапушчаныя арфаграмы і пунктаграмы. Выпішыце з тэксту простыя сказы. Раствлумачце пастаноўку знакаў прыпынку.

У тр... маіх пучыцкіх школах якія трэба было прайсці каб атрымаць с...рэднаю адукацыю настаўнікі трапляліся больш за ўсё строгія. Я кажу пра тую самую вухаваўчую строгасць на якую не варта крыўдзіцца бо ўсё гэта дзеля нашай жа карысці дый сам час пасля/вае(н, нн)ы тр...вожны і не/ўладкава(н, нн)ы відаць вымагаў яе чалавечай строгасці нават суровасці. Таму і здз...віў мяне мой першы паэтычны настаўнік сваёй лагодай прызнасцю і зусім тактоўнай абыходлівасцю з намі тады яшчэ “з...лёнымі”.

Было гэта ў тым шараватым будынку на/супраць пастамент... з танкам блі...ка ад біблі...тэкі і нашага ...ніверсітэ...кага філфака. Мы доўга не адваж(ва, ыва)ліся пераступіць парог таго пако... хоць дзверы яго былі р...знасцежа(н, нн)ы. Сустрэў нас ён сам Мікола Аўрамчык зага...чык паэтычнага а(дз, ддз)ела часопіса. Н.../смела выцяг(ва, іва)лі мы з кішэні па/палам складзе(н, нн)ыя старонкі вучнёўскіх ...шыткаў клалі яму на стол. А побач с...дзелі яшчэ нейкія людзі супрацоўнікі часопіса але мы апрача яго больш н...кога не заўважалі.

Казімір Камейша. “Вярнуцца ў Плёсы...”

* Падбярэце да тэксту загаловак. Патлумачце значэнне выразу *дзверы р...знасцежа(н, нн)ы*.

11. Прачытайце тэкст, называючы прапушчаныя літары і знакі прыпынку. Патлумачце. Выпішыце з тэксту сказы з адасобленымі азначэннямі.

Вясна ўпарта стукалася ў ...вёрды снежны покрывы сонечнымі промнямі як у шкарлупіну яйка. За дзень снег прыкметна раставаў на...драваты і ашэрхлы шаргацеў пад нагамі нават вецер дз...муў па/вясноваму цёплы. І гэта была не проста а...ліга бо набліжаўся сакавік першы в...сновы месяц калі гаспадар мусіў агледз...ць усё начы...е плуг воз барану ...упраж каб быць гатовым да с...ўбы. Праўда па нача... яшчэ прыпякаў мароз і неба на захадзе было чырвонае і чыстае...

За два сонечны... сакавіцкі... тыдн... расталі высокія гурбы снегу расцякліся зіхоткімі ручаінамі ў сажалкі нізінкі паллазы і бало...цы. Снег чапляўся за зямлю ў цян...ку за хатаю ці пад варотамі ...чарнелы і на...драваты хворы не падобны да сябе а свет радаваўся д...ўгачаканаму ц...плу. І лю...скія душы прыхавана хвалязаліся ў пра...чванні росквіт... і шчасця.

Зінаіда Дудзюк. “Слодыч і атрута”.

* Знайдзіце ў тэксце словы ужытыя ў пераносным значэнні. Вызначце, на аснове чаго (падабенства або сумежнасці) адбыўся перанос назвы.

12. Прачытайце тэкст, называючы прапушчаныя арфаграмы і пунктаграмы. Выпішыце з тэксту ўласныя назоўнікі, растлумачце іх правапіс.

Той хто бываў у (П, п)олацк... ведае (В, в)ал (І, і)вана (Г, г)розага. Узвышаецца ён у гістарычным цэнтры горада парослы хмызняком з аднаго бок... абмываемы хуткаплы...ай а...мялелай (П, п)алатой з (Ч, ч)ырвоным мостам праз яе а з другога па...ступае да муроў былога (К, к)адэ...кага корпус... . Велічны і н...калі не/прыступны ён адзін з сімвалаў бацькі гарадоў беларускіх і кожны палачанін хоць раз у жыцці падымаўся на яго вышыню блукаў сярод в...чыстых дрэў па ву...кіх сц...жынках з якіх а...крываецца від на ціхія за...улкі з прыватнымі драўля(н, нн)ымі дамамі сярод якіх у апошні час сталі з...яўляцца ш...коўныя асабнякі “новых беларусаў”.

Тысячы разоў я бываў у гэтых мясцінах дыхаў не/параўнальным водарам (П, п)олацкай даўніны любавалася не/звычайнай прыгажосцю гэтага кутка люблага мне горада. І калі не так даўно сівы мой з...мяляк (А, а)лесь (А, а)нуфр...евіч (С, с)авіцкі з якім мы чарговы раз прыехалі ў наш (П, п)олацк прапанаваў мне падняцца на (В, в)ал з радасцю згадзіўся.

Навум Гальпяровіч. “Самы высокі паверх”.

* Падбярэце сінонімы і антонімы да слоў *велічны, ціхі, ш...коўны*.

13. Прачытайце тэкст, называючы прапушчаныя літары і знакі прыпынку. Патлумачце. Выпішыце з тэксту адносныя прыметнікі.

Свет “(П, п)але...кай хронікі” гэта (М, м)ележаўскі свет ім створа(н, нн)ы ім узноўле(н, нн)ы аналаг р...альнага нацы...льнага беларускага свет... -- у прыродз... побыц... прац... лю...скіх характарах у чалавечых паводзінах у эмацы...нальна/духоўным ладзе. І гэта напэўна галоўная вартасць твора яна гарантуе яму жыццё сучаснае і будучае. Д...ўгавечнасць “Хронікі” яе пастаянная актуальнасць не толькі вынік мастацкай р...алізацыі высокага талент... бо выключнае значэнне ў яго канкрэтным увасабленні мелі вось якія моманты жыццёвая аснова твора і час напісання. Праблематыкай ідэйна/мастацкай скірава...асцю раманы Мележа народжа(н, нн)ы грама...скімі ўмовамі духоўнай атмасферай другой паловы шасцідз...сятых гадоў...

У перыяды пераломныя ў жыцці народа такія як р...валюцыя грамадзянская вайна кал...ктывізацыя (А, а)йчыннай вайна пытанні ўзаема/адносін чалавечай свабоды і сацы...льнай неабходнасці ўзнікаюць у асабліва ...острай і бескампраміс...ай форме і патрабуюць адназначнага адказ... . Менавіта гэтыя пытанні ў літаратурных тых гадоў а найперш у жыцці набываюць моцнае гучанне і маюць т...ндэнцыю ярка выяўле(н, нн)ую да гуманістычнага іх вырашэння.

Серафім Андраюк. “Зямля Івана Мележа”.

* Падбярыце спадвольна беларускія сінанімічныя адпаведнікі да запазычаных слоў *аналаг, р...альны, актуальнасць, р...алізацыя, т...ндэнцыя*.

14. Прачытайце тэкст, называючы прапушчаныя арфаграфы і пунктаграфы. Выпішыце сказы камбінаванай будовы (з рознымі відамі сувязі). Растворыце пастаноўку знакаў прыпынку. Пабудуйце схемы.

Піс...меннік не павінен забываць пра сваіх с...айчы...ікаў і многія не абмяжо...ваюцца толькі кантактамі з чытачамі праз саму кнігу імкнуча сустрэкацца з імі на пр...зентацыях сваіх твораў выступаць па радыё на тэл...бачанні перапіс(ва, ыва)цца. Дзякуючы такім сустрэчам у піс...менніка не толькі становіцца больш чытачоў якія будуць выб...раць менавіта ягоныя кнігі але і сам ён можа лепей зразумець іх запатрабаванні.

Успамінаюцца два выпадк... . Па...час сустрэчы дзяцей з Янка... Маўрам адзін дапытлівы школьнік пацікавіўся дзе ўзялі Мірон і Віктар на не/наसेле(н, нн)ым ...остраве вярхоўку. І ў наступным выданні “(П, п)але...кіх рабінзонаў” гэта неадарэчнасць была аўтарам папраўле(н, нн)а. Пры сустрэчы з Міхасём Лыньков...м дзеці прасілі напісаць пра Міколку/паравоза ў гады (В, в)ялікай (А, а)йчыннай вайны і Міхась Ціханавіч адказаў што не можа гэтага зрабіць бо ў часы вайны Міколка ўжо не быў хлопчыкам але напісаць пра дзяцей на вайне пааб...цаў.

Сув...зь піс...меннік – чытач па...трымліваецца вядома праз тое што напіса(н, нн)ае шырока распаўсюдж(ва, бва)ецца дзякуючы публікацыям.

Міхась Кенька. “Літаратурныя сувязі”.

* Вызначце стыль і тып тэксту. Абгрунтуйце адказ. Раствлумачце сваё разуменне сувязі *піс...меннік – чытач*. Якім чынам яна ажыццяўляецца ў вас?

15. Спачатку выпішыце словы, якія пішуцца з *не* разам, а потым – словы, якія пішуцца з *не* асобна.

Ні/ў/кога, не/прыяцель, не/высокі, далёка не/поўны, не/раней чым заўтра, н(е, я)/божчык, н(е, я)/ўрымслівы, ні/з/чым, нічуць не/варты, не/лепшы за яе, н(е, я)/бачаны, н(е, я)/праўда, ні/з/якім, нікольнікі не/вузкі, не/горшы за брата, н(е, я)/ўрод, н(е, я)/бачны, не/лягчэй чым сёння, ані/хто, нічуць не/прыгожы, н(е, я)/ўмельства, далёка не/разумны, н(е, я)/блага, не/эфектыўней чым заўсёды, ані/што, ані/колі, н(е, я)/ўмека, зусім не/тоўсты, н(е, я)/важны, не/цікавей чым цяпер, ані/як, нічуць не/большы, не/горш як было, н(е, я)/верны, н(е, я)/веруючы, н(е, я)/стрымана, ані/які, далёка не/рашучы, не/лепш чым тут, н(е, я)/ўстойка, не/бясьлы, нікольнікі не/складана, ані/чый, ані/з кім, далёка (не, ня)/лёгка, не/паўней як у бочцы, н(е, я)/яўка, зусім не/прывабны, не/больш як з гектар, н(е, я)/вораны.

16. Спачатку выпішыце словы, якія пішуцца разам, а потым – словы, якія пішуцца праз злучок.

Водна/маторны, кіна/механік, водна/энергетычны, чалавека/год, астрашыцка/гарадоцкі, ваенна/палявы, контр/агент, мяса/кансервавы, ваенна/палонны, горна/заводскі, мэта/накіраваны, камер/юнкер, кілават/гадзіна, сацыяльна/бытавы, норд/ост, літаратура/знаўчы, ледзь/улоўны, грамадска/палітычны, грамадска/вытворчы, паравоза/зборачны, рабочы/спецыяліст, Масква/Таварная, хларыста/вадародны, горна/рабочы, грамадска/карысны, бела/палякі, gros/майстар, Масква/рака, паў/Беларусі, светла/зялёны, вытворча/неабходны, вытворча/фінансавы, відэа/тэхніка, Буда/Кашалёва, конна/спартыўны, лічыльна/аналітычны, конна/ручны, гама/пластыка, капіравальна/фрэзерны, азотна/свінцовы, народа/ўладдзе, экс/прэзідэнт, жоўта/лісце, суцэльна/металічны, паўднёва/амерыканскі, глыбока/паважаны, малата/боец, музыкальна/сцэнічны, музыка/знаўства, знешне/падобны.

Даведка

1. Яны ішлі доўга. Прайшлі паўз паляну, дзе было складзена бяровенне і дровы. Матка [мядзведзіца] перавярнула некалькі калод, знайшла пад імі багата чарвякоў розных і, забыўшыся на Мішкава непаслушэнства, частавала яго і ласавала. У паленніцы дроў выпарала невялічкае гняздзечка. У ім было з

паўдзясятка маленькіх сіняватых яечак. Яны былі надзвычайна смачныя, і Мішка аж задзіраў пысу ўгору, завярнуўшы ў трубочку язык, высмоктаў іх і, забыўшыся, глытаў і шкарлупкі.

Пасля пайшлі праз балота, старанна абышлі месца, дзе чуваць былі конскія балабоны, з балабонамі чуваць былі і людскія галасы. І хоць Мішка ні разу чалавека не бачыў, але па тым, як ухілялася старая маці ад сустрэч з чалавекам, адчуваў, што гэта няйначай самы хітры вораг, а магчыма, што нават горшы, чымся жаба альбо чмель, ці, скажам, вожык. З гэтымі ўсімі паспеў пазнаёміцца Мішка і знаёмства не дало яму асаблівай прыемнасці.

Міхась Лынькоў. “Пра смелага ваяку Мішку і яго слаўных таварышаў”.

2. Так, кожная птушка заўзятая клопоціцца, а пры пагрозе і адчайна абараняе гняздо сваё. А што ж мы, людзі? Безумоўна, большасць з нас рупна ставіцца да сваёй кватэры, хаты, падвор’я. На жаль, нямала і такіх, якія лічаць: усё тое, што знаходзіцца за ўласнымі дзвярыма або плотам, з’яўляецца чужым і падтрымліваць або наводзіць там парадак не іхняя справа. Але ж ува ўсіх нас, жыхароў планеты, ёсць агульны вялізны дом, які неабходна берагчы і бараніць разумна, свядома, у лепшых традыцыях сусветнай практыкі і векавой культуры. Гэта прырода, тое, асяроддзе, у якім мы жывём сёння і якое пакінем нашчадкам.

Прырода не ведае дзяржаўных межаў. Паветра, вада, звер або птушка ігнаруюць кантрольна-прапускныя пункты, мытні, шлагбаумы. І хаця ў кожнага рэгіёна, краіны існуюць свае спецыфічныя экалагічныя праблемы, паспяхова вырашыць іх магчыма толькі сумеснымі намаганнямі сусветнай грамадскасці, выпрацоўкай агульных мер, патрабаванняў і адносін да аховы прыроды.

Мікола Аўсіевіч. “Любіць гняздо сваё”.

3. Калі, блукаючы па залах музея, раптоўна апынешся ля партрэта прыгожай жанчынкі, амаль заўсёды ўзнікае неадольнае жаданне даведацца пра яе лёс. Прыгажосць чалавечая, жаночая, ды яшчэ праведзеная майстрам праз прызму мастацтва, прыцягвае, як магніт. Так на працягу не аднаго стагоддзя мастацтвазнаўцы і гісторыкі вышуквалі сведчанні пра славетную леанардаўскую Мону Лізу і рафаэлеўскую Фарнарыну. Так калісьці з-за незвычайнай прывабнай выявы егіпецкай царыцы Неферціці ўвесь свет раптам зацікавіўся яе асабістым жыццём.

Са слаўтай беларускай прыгажуняй XVI стагоддзя Барбарай Радзівіл адбылося інакш. Спачатку мы даведаліся пра яе поўны драматызм лёс, вярнулі ў скарбонку народнай памяці ўжо мале забытае яе імя і толькі пасля пачалі знаёміцца з яе партрэтамі, параўноўваючы складзены ўжо ў нашай душы вобраз “першай красуні Вялікага княства Літоўскага і Каралеўства Польскага” з тымі, што данеслі да нас мастакі, якім пашчасціла на ўласныя вочы пабачыць Барбару.

Ірына Масляніцына. “Першая прыгажуня Рэчы Паспалітай”.

4. Дзівосна прыгожай на нарачанскім узбярэжжы была кожная пара сутак, але, мабыць, асаблівая прыродная лагода ўсталёўвалася апоўдні, калі ўсё таіла ў сабе рэдкую ўнутраную гармонію і святло, што своеасабліва ўтаймоўвалі, здавалася, усе супярэчлівыя думкі і пачуцці.

Мерна зыбаецца ў цёмна-сінім прадонні возера. Коцяцца, набягаючы адна на адну, то наступваючы на бераг, то адступаючы ад яго, невысокія хвалі. Час ад часу цверазіць адчуванні мяккі подых вогкага ветру. Стрыманы водар не такой ужо і цёплай азёрнай вады пераплятаецца з церпкім сасновым пахам. На добрыя метраў сто, а то і болей ад берага – тут зусім неглыбока. І таму, каб адчуць усім целам гаючую сілу і вабнасць цудадзейных нарачанскіх хваль, трэба ісці і ісці. Пакуль ідзеш – звыкаешся з прахалодай і золкасцю і пасля напоўніцу адчуваеш усю радасць яднання з жыццядайнай азёрнай стыхіяй.

Абавязкова трапляеш і на дзве бруістыя крынічкі, вуркатанне якіх чуецца здалёк. У гэтым баку прыбярэжжа пабіта хмызоўем, і яны прытаіліся ў засені разлапістага арэшніку і ажыны за некалькі дзясяткаў крокаў ад станцыі пракату лодак і катамаранаў. Тонкая нітка ручайка ад іх спадае непасрэдна ў возера, дзелячы акрайчык прыбалочанай мясцінкі на дзве палавіны – усходнюю і заходнюю.

Мікола Мікуліч. “Шумяць нарачанскія сосны...”

5. Старая зіма штодня па-рацейшаму нагадвала пра сябе лютаўскім пранізлівым холадам, а зрэдку і вількім, вечарамі рыпучым пад нагамі снегам.

Адзінай, бадай, магутнай вясновай прыкметай зрабілася неба. Яно раптам узнялося над горадам незвычайна высока. Гэтакім высокім небасхіл можна ўбачыць над галазою толькі ў сакавіку. І, мабыць, ад той чыстай прасторы яшчэ марознае паветра раздалося. І, нарэшце, адразу запахла вясною. Паплыло з дахаў старых дамоў. Старадаўнім адвечным срэбрам навывперадкі міжкля застукалі ўсім прыемныя, доўгачаканыя і вясёлыя малаточки камяжу.

“Вяс-на прый-шла! Вяс-на прый-шла!” – дружнымі тонкімі галасочкамі хорам спявалі ў промнях сонца залацістыя, крыштальныя кропелькі. Іх урачыстую, святочна-дзівосную песню з асалодай слухалі першыя чорна-бліскучыя шпакі, з заміраннем сэрца зачаравана слухалі закаханыя. Вясна непаўторнай сімфоніяй запаланіла ўсе ціхія вулкі, усе-ўсе ўтульныя закуткі аднапавярховага драўлянага Мінска. А на шырокіх, людных сучасных праспектах, на хуткасных магістралях вялізнага сталічнага горада гасцяваў толькі лагодны вясновы настрой. Што зробіш, тут назойлівай какафоніяй панавалі зусім іншыя гукі, народжаныя іншымі песнямі, іншымі рытмамі...

Мар’ян Віж. “Гарадскія кветкі”.

6. Павісла сонца над крутой гарой.

Яно ўсё ніжэй і ніжэй апускаецца над зямлёй, вось уселася ўжо на сук вілаватага дуба – на гары, па-над кручай. Здаецца, угінаецца сук пад сонцам і

вось-вось скоціцца яно, бразнецца на зямлю, расколецца на бліскучыя аскялёпкі.

Але сонца цэлае, толькі робіцца ўсё большым і большым, абліваючы чырванню верхавіны дубоў, ветраковыя махі і статак курганаў. Чырванню гарыць неба, і ў гэтай чырвані губляе сонца сваю залатую празрыстасць – можаш смела глядзець у векавечнае сонцава вока, гатовае замружыць свае каснікі-вейкі на адпачын на ноч, на сонечны сон. І здаецца, пераплятаюцца празрыстыя прамяні з нябеснымі струменямі цішыні, з крышталёвым спакоем вечара, з ледзь чутнымі подыхамі вячэрняга ветрыку. Ён нясе з паплавоў пах росных красак, пах травы медуницы, пах соннага чабору з-па-над кручы. Сіратой праяціць пчала, дзынкнуў і спалохана змоўк, выцяўшыся аб сцябліну чмель, спяшаючыся на радзімую купіну. Дзесьці ля балот забляў баранчык, яму адгукнулася над Дняпром кнігаўка, і адразу пачалі цямнець і прыбярэжныя кусты, і вілаватыя дубы над крутой гарой, і ў кудзеркі туману пачалі спавіацца вядзяныя струмені. Дняпро дыхнуў халадком, вільгаццю ды пахам прыбярэжнае цвілі, тнітога багавіння і рыбнае мелюзгі, павыкіданых за дзень рыбалкамі.

Міхась Лыцькоў. “На чырвоных лядах”.

7. Восень была ў розныя гады самая незвычайная – сонечная і сухая, марасяная, не проста дажджлівая, але мокрая, стылая з прасветам і радасным першым і другім “бабчыным летам”. Былі абмалот збажыны ў калгасным гумне, сушка і трапанне лёну, поспрадкі, калі моладзь, як і іхнія прадзеда, па вечарах гуртавалася ў чыёйсьці не столькі прасторнай, колькі гасціннай хаце, дзе былі прыветлівыя гаспадары і незамужнія дзяўчаты. Ды наступалі і наступалі шэрыя, шэра-цёмныя, усё больш азмрачнелыя, штодзень карацейшыя дні, што пасля шчасліва абноўліваліся: пасля запускаў і посту пачыналася часіна шчаслівых вяселляў.

Восень, маючы моц ад вясны і лета, не хутка здавалася: зляцелі многія птушкі, жоўта-чырвонае лісце апала, паступова пачарнела, абвадзянела, падгніло на зямлі, аціхла поле, аглушэў лес, пачарнела вада ў блізкай рэчцы, Нёмане, усё больш сілы набірае непагадзь, і вось першыя ўжо камякі бухмастага снегу.

Генрых Далідовіч. “Сярод поля, сярод лесу”.

8. Вясна прыйшла неяк раптоўна. З вечара снег мацаваў даволі востры марозік, і нельга было падумаць, што ўсё рушыцца раніцаю. Сонца, ахутанае шэраю смугою, нясмела і ленавата ўставала з-за лесу, і здавалася, што яму не хочацца прачынацца. А калі ўзнялося ўгору сажні на тры над лесам, усё змянілася. Шэрань знікла, як бы яе і не было, а сонца расплюшчыла шырока вочы ды глянула на палі вакол, і ўсё скрозь закіпела: снег адруз, з узгоркаў памчалі ручаіны. На рэчцы ледзяныя брыжы пачалі адставаць ад берагоў. З поўдня паказаліся чорныя плямы на схілах узгоркаў. Над імі ледзь прыкметна падымалася белая пара. Можна было падумаць, што зямля варушыцца і моцна ўздыхае пасля доўгага зімовага сну. Высозны кран на

будаўніцтве маркотна падымаў сваю доўгую стралу, паглядаючы далёка за лес, адкуль плылі цёлыя веснавыя вятры. Яму ўжо не было чаго рабіць, а ён не прывык прастойваць без работы.

Пятрусь Броўка. “Калі зліваюцца рэкі”.

9. Беларускі народны касцюм набыў завершанасць у XIV – XVI стагоддзях, калі склаліся яго асноўныя рысы: строгасць, адзінства кампазіцыі, перавага белага колеру, спалучэнне яго з чырвоным у арнаменце. Пазней ён удасканальваўся, набываў рэгіянальныя адметнасці і выразнасці і паступова праз вопыт многіх пакаленняў зрабіўся традыцыйным класічным узорам народнага мастацтва, цесна звязаным з іншымі праявамі жыцця: з інтэр’ерам сялянскай хаты, мелодыкай музыкі, пластыкай танца, беларускімі краявідамі.

Тканіны для народнага адзення вырабляліся з воўны і лёну і ўпрыгожваліся набіўным узорам або ткаліся з нітак рознага колеру. Наогул, лён – адзін з асноўных матэрыялаў на Беларусі: трубы, неадбелены, аздоблены арнамантам – для летняй спадніцы; тонкі, кужэльны – на кушулю, намітку ці фартух.

Усе часткі строю, пашытыя з ільгу, аб’ядноўваліся чырвоным ці чырвона-чорным арнамантам (у старажытнасці чырвоны колер сімвалізаваў жыццё, абараняў уладара ад розных няшчасцяў, хвароб і злых духаў), тканым ці вышытым. У хатніх умовах на кроснах ткалі таксама воўну. З ільну пасля пэўнай апрацоўкі атрымліваліся ў асноўным усё ніжняе і летняе верхняе адзенне, з воўны – верхняе. У XVII стагоддзі купіць крамныя тканіны селяніну было амаль што немагчыма, таму святочная вопратка адрознівалася ад будзённай толькі аздабленнем і колькасцю ўпрыгожванняў.

Таццяна Церашковіч. “Лялька беларуская”.

10. У трох маіх пушчанскіх школах, якія трэба было прайсці, каб атрымаць сярэдняю адукацыю, настаўнікі трапляліся больш за ўсё строгія. Я кажу пра тую самую выхаваўчую строгасць, на якую не варта крыўдзіцца, бо ўсё гэта дзеля нашай жа карысці, ды і сам час пасляваенны, трывожны і неўладкаваны, відаць, вымагаў яе, чалавечай строгасці, нават суровасці. Таму і здзівіў мяне мой першы паэтычны настаўнік сваёй лагодай, прыязнасцю і зусім тактоўнай абыходлівасцю з намі, тады яшчэ “зялёнымі”.

Было гэта ў тым шараватым будынку насупраць пастамента з танкам, блізка ад бібліятэкі і нашага ўніверсітэцкага філфака. Мы доўга не адважваліся пераступіць парог таго пакоя, хоць дзверы яго былі разнасцежаны. Сустрэў нас ён, сам Мікола Аўрамчык, загадчык паэтычнага аддзела часопіса. Нясмела выцягвалі мы з кішэні папалам складзеныя старонкі вучнёўскіх сшыткаў, клалі яму на стол. А побач сядзелі яшчэ нейкія людзі, супрацоўнікі часопіса, але мы, апрача яго, больш нікога не заўважалі.

Казімір Камейша. “Вярнуцца ў Плёсы...”

11. Вясна ўпарта стукалася ў цвёрды снежны покрыву сонечнымі промнямі, як у шкарлупіну яйка. За дзень снег прыкметна раставаў, наздраваты і ашэрхлы, шаргацеў пад нагамі, нават вецер дзьмуў павясноваму цёплы. І гэта была не проста адліга, бо набліжаўся сакавік – першы вясновы месяц, калі гаспадар мусіў агледзець усё начынне: плуг, воз, барану, вупраж, каб быць гатовым да сяўбы. Праўда, па начах яшчэ прыпякаў мароз і неба на захадзе было чырвонае і чыстае...

За два сонечныя сакавіцкія тыдні расталі высокія гурбы снегу, расцякліся зіхоткімі ручаінамі ў сажалкі, нізінкі, паплавы і балотцы. Снег чапляўся за зямлю ў цяньку за хатаю ці пад варотамі, счарнелы і наздраваты, хворы, не падобны да сябе, а свет радаваўся доўгачаканаму цяплу. І людскія душы прыхавана хваляваліся ў прадчуванні росквіту і шчасця.

Зінаіда Дудзюк. “Слодыч і атрута”.

12. Той, хто бываў у Полацку, ведае Вал Івана Грознага. Узвышаецца ён у гістарычным цэнтры горада, парослы хмызляком, з аднаго боку абмываемы хуткаплыннай абмялелай Палатой з Чырвоным мостам праз яе, а з другога – падступае да муроў былога Кадэцкага корпуса. Велічны і некалі непрыступны, ён адзін з сімвалаў бацьгі гарадоў беларускіх, і кожны палачанін хоць раз у жыцці падымаўся на яго вышыню, блукаў сярод вячых дрэў па вузкіх сцяжынках, з якіх адкрываецца від на ціхія завулкі з прыватнымі драўлянымі дамамі, сярод якіх у апошні час сталі з’яўляцца шыкоўныя асабнякі “новых беларусаў”.

Тысячы разоў я бываў у гэтых мясцінах, дыхаў непараўнальным водарам полацкай даўніны, любаваліся незвычайнай прыгажосцю гэтага кутка любога мне горада. І калі не так даўно сівы мой зямляк Алесь Ануфрыевіч Савіцкі, з якім мы чарговы раз прыехалі ў наш Полацк, прапанаваў мне падняцца на Вал, з радасцю згадзіўся.

Навум Гальпяровіч. “Самы высокі паверх”.

13. Свет “Палескай хронікі” – гэта мележаўскі свет, ім створаны, ім узноўлены аналаг рэальнага нацыяльнага беларускага свету – у прыродзе, побыце, працы, людскіх характарах, у чалавечых паводзінах, у эмацыянальна-духоўным ладзе. І гэта, напэўна, галоўная вартасць твора: яна гарантуе яму жыццё сучаснае і будучае. Даўгавечнасць “Хронікі”, яе пастаянная актуальнасць не толькі вынік мастацкай рэалізацыі высокага таленту, бо выключнае значэнне ў яго канкрэтным увасабленні мелі вось якія моманты: жыццёвая аснова твора і час напісання. Праблематыкай, ідэйна-мастацкай скіраванасцю раманы Мележа народжаны грамадскія ўмовы, духоўнай атмасферай другой паловы шасцідзясятых гадоў...

У перыяды, пераломныя ў жыцці народа, такія, як рэвалюцыя, грамадзянская вайна, калектывізацыя, Айчынная вайна, пытанні ўзаемаадносін чалавечай свабоды і сацыяльнай неабходнасці ўзнікаюць у асабліва вострай і бескампраміснай форме і патрабуюць адназначнага адказу. Менавіта гэтыя пытанні ў літаратуры тых гадоў, а найперш у жыцці,

набываюць моцнае гучанне і маюць тэндэнцыю, ярка выяўленую, да гуманістычнага іх вырашэння.

Серафім Андраюк. “Зямля Івана Мележа”.

14. Письменнік не павінен забываць пра сваіх суайчыннікаў, і многія не абмяжоўваюцца толькі кантактамі з чытачамі праз саму кнігу, імкнуцца сустракацца з імі на прэзентацыях сваіх твораў, выступаць па радыё, на тэлебачанні, перапісвацца. Дзякуючы такім сустрэчам у пісьменніка не толькі становіцца больш чытачоў, якія будуць выбіраць менавіта ягоныя кнігі, але і сам ён можа лепей зразумець іх запатрабаванні.

Успамінаюцца два выпадкі. Падчас сустрэчы дзяцей з Янкам Маўрам адзін дапытлівы школьнік пацікавіўся, дзе ўзялі Мірон і Віктар на ненаселеным востраве вярхоўку. І ў наступным выданні “Палескіх рабінзонаў” гэта недарэчнасць была аўтарам папраўлена. Пры сустрэчы з Міхасём Лыньковым дзеці прасілі напісаць пра Міколку-парадоза ў гады Вялікай Айчыннай вайны, і Міхась Ціханавіч адказаў, што не можа гэтага зрабіць, бо ў часы вайны Міколка ўжо не быў хлопчыкам, але напісаць пра дзяцей на вайне паабяцаў.

Сувязь пісьменнік – чытач падтрымліваецца, вядома, праз тое, што напісанае шырока распаўсюджваецца дзякуючы публікацыям.

Міхась Кенька. “Літаратурныя сувязі”.

15. Ні ў кога, непрыцель незыскі, далёка не поўны, не раней чым заўтра, нябожчык, няўрымслівы, ні з чым, нічуць не варты, не лепшы за яе, нябачаны, няпраўда, ні з якім, нікольні не вузкі, не горшы за брата, няўрод, нябачны, не лягчэй чым соня, аніхто, нічуць не прыгожы, няўмельства, далёка не разумны, няблага, не эфектыўней чым заўсёды, анішто, аніколі, няўмека, зусім не тэсты, няважны, не цікавей чым цяпер, аніяк, нічуць не большы, не горшы як было, няверны, няверуючы, нястрымана, аніякі, далёка не рашучы, не лепш чым тут, няўстойка, невясёлы, нікольні не складана, анічый, ані з кім, далёка не лёгкі, не паўней як у бочцы, няўка, зусім непрывабны, не больш як з гектар, нявораны.

16. Водна-маторны, кіна механік, воднаэнергетычны, чалавека-год, астрашыцкагарадоцкі, ваенна-палявы, контрагент, мясакансервавы, ваеннапалонны, горназаводскі, мэтанакіраваны, камер-юнкер, кілават-гадзіна, сацыяльна-бытавы, норд-ост, літаратуразнаўчы, ледзь улоўны, грамадска-палітычны, грамадска-вытворчы, паравозазборачны, рабочы-спецыяліст, Масква-Таварная, хларыставадародны, горнарабочы, грамадска карысны, белалапаякі, гросмайстар, Масква-рака, паў-Беларусі, светла-зьялёны, вытворча неабходны, вытворча-фінансавы, відэатэхніка, Буда-Кашалёва, коннаспартыўны, лічыльна-аналітычны, конна-ручны, гамапластыка, капіравальна-фрэзерны, азотнасвінцовы, народаўладдзе, экс-прэзідэнт, жоўталісце, суцэльнаметалічны, паўднёва-амерыканскі, глыбока паважаны, малатабоец, музыкальна-сцэнічны, музыказнаўства, знешне падобны.